

СЕКЦІЯ 2
ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЦИФРОВЕ ГРОМАДЯНСТВО
ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ:
ДОСВІД ЄВРОПИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Модератори секції: Воронкова Валентина – д.філос.н., проф., Сухенко Вікторія – магістрантка спеціальності «Промисловий менеджмент».

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-447-7-2>

УДК 004:008(4)(477)

НІКІТЕНКО ВІТАЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА,

д.філос.н., проф., проф. кафедри управління та адміністрування
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: vitalina2006@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9588-7836>

ВОРОНКОВА ВАЛЕНТИНА ГРИГОРІВНА,

д.філос.н., проф., завідувач кафедри управління та адміністрування
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0719-1546>

ЦИФРОВИЙ ГУМАНІСТИЧНИЙ ЦЕНТР:
ДОСВІД ЄВРОПИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Цифрові гуманітарні центри (Digital Humanities Centers) є ключовим елементом сучасної освіти, досліджень і розвитку цифрових технологій, орієнтованих на гуманітарні дисципліни. У Європі такі центри слугують платформою для інтеграції цифрових технологій в дослідження, освіту та культурні ініціативи. Їхній досвід може бути корисним для України, особливо в умовах цифровізації суспільства. Європейський досвід створення цифрових гуманітарних центрів є основою співпраці між академією та суспільством.

Європейські цифрові гуманітарні центри, як-от King's Digital Lab у Великій Британії чи DARIAH-EU (Digital Research Infrastructure for the

Arts and Humanities), зосереджені на міждисциплінарній співпраці. Вони інтегрують академічні дослідження, освітні ініціативи та практичні проекти, орієнтовані на суспільні потреби. Багато центрів займаються оцифруванням та збереженням історичних документів, архівів і культурних артефактів. Наприклад, Europeana – це платформа, що забезпечує доступ до цифрових колекцій культурних інституцій Європи [1].

Використання цифрових технологій у викладанні сприяє інтерактивному навчанню. Це включає віртуальні музеї, цифрові мапи та 3D-моделювання історичних об'єктів. У багатьох європейських країнах цифрові гуманітарні центри фінансуються на національному рівні для забезпечення доступу до цифрових технологій у регіонах. Платформи, як-от Coursera або OpenLearn, співпрацюють із гуманітарними центрами для створення курсів з цифрових технологій для гуманітарних спеціалістів.

Україна має багату історико-культурну спадщину, яка потребує оцифрування для збереження та популяризації у світі. Впровадження цифрових гуманітарних центрів допоможе створювати цифрові архіви, інтерактивні карти історичних подій та 3D-моделі пам'яток. В Україні можна адаптувати європейські підходи до інтерактивного навчання, створюючи платформи для вивчення історії, літератури та мистецтва через цифрові інструменти. Цифрові гуманітарні центри можуть стати базою для міждисциплінарних досліджень, що об'єднують істориків, філологів, соціологів та IT-фахівців. Співпраця з європейськими партнерами включає участь у програмах, як-от Horizon Europe або Erasmus+, дозволить створювати спільні проекти та залучати інвестиції в розвиток цифрової гуманітаристики в Україні.

Цифрові центри можуть бути важливими для підтримки громадянського суспільства, створення цифрових платформ для прозорості, доступу до відкритих даних та боротьби з дезінформацією. Центри європейських цінностей (наприклад, European Values Center for Security Policy) є платформами, що зосереджуються на популяризації фундаментальних принципів, які лежать в основі Європейського Союзу та об'єднують країни Європи. Їхня діяльність спрямована на захист демократії, прав людини, верховенства права та громадянської свободи в умовах сучасних викликів, таких як дезінформація, авторитаризм і гібридні загрози [2].

Ключові завдання центрів європейських цінностей: 1) Просування демократичних принципів, в контексті яких Центри сприяють утвердженню демократії як основного політичного устрою, підкреслюючи важливість прозорих виборів, незалежності судової системи та свободи слова. 2) Захист прав людини, так як особлива увага приділяється боротьбі з дискримінацією, забезпеченню рівних прав для всіх громадян

та захисту вразливих груп населення. 3) Протидія дезінформації та пропаганді, в контексті якої важливим аспектом є боротьба з фейковими новинами, маніпуляціями громадською думкою та поширенням пропаганди, яка загрожує демократичним цінностям. 4) Освітня діяльність, в контексті якої Центри проводять семінари, тренінги та інші освітні заходи для поширення знань про європейські цінності серед молоді, політиків та громадських діячів. 5) Підтримка активного громадянського суспільства, у контексті якої Центри сприяють розвитку громадських ініціатив, залучаючи людей до участі у прийнятті рішень, моніторингу влади та реалізації соціальних проектів. 6) Міжнародна співпраця, як сприяє тому, що Центри є платформами для співпраці між країнами ЄС та партнерами, які прагнуть інтегрувати європейські цінності у свої політичні та соціальні системи [3].

Значення для України: 1) Адаптація європейських цінностей у національну політику, підтримка демократичних реформ, верховенства права та боротьби з корупцією. 2) Зміцнення громадянського суспільства, націлена на допомогу у створенні незалежних медіа, громадських організацій та ініціатив, що підтримують демократичні принципи. 3) Протидія гібридним загрозам, так як Україна стикається з серйозними викликами у сфері дезінформації, тому досвід європейських центрів може бути використаний для розробки національних стратегій боротьби з інформаційними атаками. 4) Інтеграція до європейського простору, у контексті якого Центри можуть стати партнерами для просування євроінтеграційного курсу України через обмін досвідом, підтримку реформ та підготовку до членства в ЄС. 5). Розвиток освітніх програм.

Завдяки співпраці з європейськими партнерами можна створювати програми, які навчають молодь розуміти та відстоювати основні принципи демократії та прав людини [4].

Центри європейських цінностей є важливими для побудови стійких демократичних інституцій, захисту прав людини та створення умов для стабільного розвитку як у Європі, так і в Україні. Переваги для України: 1) збереження культурної спадщини у цифровому форматі; 2) розширення доступу до знань для широкої аудиторії; 3) розвиток нових освітніх та дослідницьких підходів; 4) інтеграція української культури та науки у світовий цифровий простір; 5) підтримка інновацій та модернізація гуманітарної освіти; 6) формування суспільства, орієнтованого на верховенство права та повагу до особистості; 7) сприяння інтеграції до ЄС через прийняття європейських стандартів; 8) захист демократичних цінностей в умовах сучасних загроз; 9) підвищення обізнаності громадян щодо їхніх прав та обов'язків. Україна має потенціал для створення потужних цифрових гуманітарних центрів, які сприятимуть не лише розвитку науки та культури, але й формуванню цифрової ідентичності нації [5].

Список використаних джерел:

1. Braidotti R. The Posthuman. URL: <https://www.wiley.com/en-us/The+Posthuman-p-9780745669960>
2. Fuchs C. Digital humanism: A philosophy for 21st century digital society. Publisher Emerald Group Publishing Limited, 2022. URL: <https://www.emerald.com/insight/publication/doi/10.1108/978180382419>
3. Coeckelbergh M. What is digital humanism? A conceptual analysis and an argument for a more critical and political digital (post)humanism. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666659623000161#bbib0006>
4. Frontiers in digital humanism. Journal of Responsible Technology. December 2023. Open Acces. URL: <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-responsible-technology/special-issue/106S7Z0TKCS>
5. Vienna Manifest on Digital Humanism. URL: [https://galileocommission.org/vienna-manifesto-on-digital-humanism/Ministerial Declaration on eGovernment – the Tallinn Declaration.](https://galileocommission.org/vienna-manifesto-on-digital-humanism/Ministerial%20Declaration%20on%20eGovernment%20-%20the%20Tallinn%20Declaration)
6. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/ministerial-declaration-egovernmenttallinn-declaration>

УДК 37.018.43:005.95/96:004.738.5

ВОРОНKOBA BALEHTИHA ГPИГOPИВНА,

д.філос.н., проф., завідувач кафедри управління та адміністрування
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0719-1546>

НІКІТЕНКО ВІТАЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА,

д.філос.н., проф., проф. кафедри управління та адміністрування
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: vitalina2006@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9588-7836>

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА В УПРАВЛІНСЬКУ ОСВІТУ МЕНЕДЖЕРА

Впровадження концепції цифрового громадянства в управлінську освіту менеджера соціокультурної діяльності є важливим напрямком сучасної педагогіки та освітніх реформ. Ця концепція передбачає інтеграцію

знань, навичок та цінностей, які дозволяють ефективно використовувати цифрові інструменти для управління соціокультурними проектами, комунікації та прийняття рішень [1]. Основні аспекти впровадження концепції цифрового громадянства:

1. Формування цифрової грамотності, в основі якої забезпечення знань з основ безпечного використання цифрових технологій; розвиток навичок критичного мислення при роботі з цифровими ресурсами.

2. Етичні аспекти цифрової діяльності, в основі яких дотримання правил конфіденційності та етики онлайн-взаємодії; розуміння відповідальності за поширення інформації в цифровому середовищі.

3. Управлінські компетенції в цифровій сфері, що включають використання цифрових платформ для планування, моніторингу та оцінки проектів; оптимізація управлінських процесів через інтеграцію цифрових інструментів.

4. Інклюзивність та доступність, націлені на забезпечення доступу до цифрових технологій для всіх учасників соціокультурної діяльності; савчання використанню інклюзивних методик у цифровому середовищі. Рекомендації для освітніх програм: включення спеціалізованих курсів з цифрового громадянства до навчальних планів менеджерів соціокультурної діяльності; розробка практичних кейсів, які демонструють використання цифрових інструментів у реальних управлінських ситуаціях; акцент на міждисциплінарності, що дозволяє ефективно впроваджувати цифрові технології в різні аспекти соціокультурної роботи. Впровадження концепції цифрового громадянства сприяє підготовці фахівців, здатних адаптуватися до викликів сучасного цифрового суспільства, зберігаючи соціокультурні цінності та сприяючи їхньому розвитку [2].

Цифрове громадянство охоплює знання, навички та цінності, необхідні для відповідального, безпечного та етичного використання цифрових технологій. У контексті управлінської освіти менеджерів, впровадження цієї концепції допомагає формувати сучасних керівників, здатних ефективно функціонувати в умовах цифрової економіки та цифрової культури.

1. Менеджери повинні вміти працювати з цифровими інструментами для комунікації, аналізу даних, управління проектами та прийняття рішень. Це включає використання систем управління (ERP, CRM), аналіз великих даних (Big Data), знання основ кібербезпеки та роботи з хмарними технологіями.

2. Навчання основам етики в цифровому середовищі, включаючи питання конфіденційності, інтелектуальної власності, відповідального використання соціальних мереж та цифрових платформ.

3. Менеджери мають розуміти ризики, пов'язані з цифровим середовищем, та повинні впроваджувати політики захисту даних на корпоративному рівні.

4. Забезпечення доступу до цифрових інструментів усім працівникам та створення рівних умов для професійного розвитку незалежно від їх технічного рівня включає здатність аналізувати інформацію з різних джерел, уникати дезінформації та приймати рішення на основі перевірених даних [3].

Шляхи впровадження концепції в освітні програми для менеджерів включають розробку спеціалізованих курсів, наприклад, «Цифрові стратегії для бізнесу», «Управління ризиками в цифровій економіці», «Етика в цифрових комунікаціях». Інтеграція цифрових навичок у традиційні дисципліни, наприклад, у курсах фінансового менеджменту приділяти увагу використанню спеціалізованих аналітичних платформ. Практичні тренінги, що включають регулярні семінари та воркшопи з використання сучасних технологій, кібербезпеки, а також вправи для розвитку медіаграмотності. Співпраця з ІТ-компаніями для надання сучасного програмного забезпечення, навчальних ресурсів та стажувань. Упровадження філософії *lifelong learning*, яка підтримує постійне вдосконалення цифрових навичок менеджерів через сертифікаційні програми, вебінари та онлайн-курси. Підвищення ефективності управлінських рішень завдяки використанню технологій включає зниження кіберризиків та підвищення довіри до організації; формування конкурентних переваг у цифровій економіці; створення етичної та відповідальної корпоративної культури. Впровадження цифрового громадянства в освіту менеджерів є важливим кроком до адаптації бізнесу до викликів сучасності та досягнення стійкого розвитку [4].

Сутність концепції цифрового громадянства у тому, що це концепція, яка визначає поведінку людини в цифровому середовищі, охоплюючи права, обов'язки, етичні норми та правила безпечної взаємодії. Це явище виникло як відповідь на глобальну цифровізацію та інтеграцію інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя.

Основні характеристики цифрового громадянства:

1. Цифрова ідентичність, так як людина формує свою особистість у цифровому просторі, використовуючи профілі в соціальних мережах, електронні підписи, цифрові портфоліо тощо.

2. Права і обов'язки, тому що як і в реальному житті, у цифровому середовищі громадянин має певні права (наприклад, право на приватність) та обов'язки (наприклад, дотримання правил безпеки чи авторських прав).

3. Етика та культура, що включає дотримання етичних норм, таких як повага до інших користувачів, уникнення кібербулінгу, відповідальне використання контенту.

4. Безпека, яка вимагає навички захисту особистої інформації, обізнаність про кіберзагрози, дотримання правил безпечної поведінки в інтернеті.

5. Медіаграмотність, в оснлові якої здатність аналізувати інформацію, розпізнавати фейкові новини, критично мислити щодо джерел інформації.

6. Інклюзивність, так як цифрове громадянство сприяє залученню різних соціальних груп до цифрового середовища, забезпечуючи рівний доступ до технологій [5].

Цифрове громадянство – це спосіб інтеграції людини в цифровий світ, що забезпечує її активну та безпечну участь у суспільному житті через технології. Воно включає формування навичок використання технологій, розвиток критичного мислення та дотримання етичних стандартів. Ця концепція є невіддільною частиною сучасного життя, оскільки забезпечує ефективне та відповідальне співіснування у глобальному цифровому просторі.

Список використаних джерел:

1. Lisbon Declaration – Digital Democracy with a Purpose. URL: <https://www.lisbondeclaration.eu/>

2. Berlin Declaration on Digital Society and Value-based Digital Government. URL: file:///C:/Users/LNV/Downloads/201208_eu2020_berlin_declaration_on_digital_society_and_value-based_digital_government_E9E638C7-008B-32ED459295F98F5F7620_75984.pdf

3. Communication: “2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade”. URL: https://commission.europa.eu/document/e2aa7a8e-f3d1-45d6-a115-bab5177f2dc2_en?prefLang=ru

4. The European Pillar of Social Rights. URL: <https://www.eurohealthnet.eu/publication/the-european-pillar-of-social-rights-a-key-vehicle-to-improving-health-for-all/?gclid=Cj0KCQjAnrOtBhDIARiAFsSe51Zi-9F2PIu5g8UwvDHx>

5. Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council establishing the 2030 Policy Programme “Path to the Digital Decade” COM/2021/574 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0574>

ГРАМЧУК МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 033 «Філософія»

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні

Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)

E-mail: marinagramchuk@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6655-6114>

ЦИФРОВЕ ГРОМАДЯНСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ СУЧАСНОГО ЦИФРОВОГО МІСТА

Цифрове громадянство у цифровому суспільстві – це поняття, яке описує права, обов’язки, компетенції та поведінку людини в цифровому середовищі. Це стосується того, як громадяни використовують цифрові технології для спілкування, взаємодії, навчання, роботи та участі в суспільному житті. Цифрове громадянство є ключовим компонентом сучасного цифрового суспільства, оскільки воно сприяє формуванню відповідального ставлення до цифрових інструментів, забезпечує безпеку і допомагає гармонійно інтегрувати цифрові технології в життя людей. Цифрове громадянство як ключовий компонент сучасного цифрового міста – це концепція, яка об’єднує використання технологій та активну участь громадян у цифрових процесах для забезпечення ефективного управління, розвитку інфраструктури та підвищення якості життя в міському середовищі [1].

Основні аспекти цифрового громадянства в цифровому місті:

- 1) Цифрова участь, в основі якої використання цифрових платформ для взаємодії з місцевою владою, участі у прийнятті рішень (електронні петиції, голосування); платформи для колективного управління та планування міста.
- 2) Цифрові права громадян, що включають забезпечення доступу до відкритих даних міста; право на захист персональної інформації; справедливий доступ до цифрових послуг незалежно від соціального статусу.
- 3) Цифрова грамотність та освіта, в основі якої програми для навчання цифровим навичкам усіх вікових категорій; поширення культури відповідального використання цифрових інструментів.
- 4) Інноваційні сервіси для мешканців, що включають смарт-сервіси (розумні системи транспорту, енергоефективності, моніторингу довкілля); електронні послуги (реєстрація документів, онлайн-запити на комунальні послуги).
- 5) Кібербезпека в міському просторі, в основі якої захист міських цифрових систем від атак; освітні ініціативи для запобігання шахрайству в цифровому середовищі.
- 6) Екологічна відповідальність, націлена на використання цифрових

технологій для оптимізації ресурсів (наприклад, смарт-лічильники, управління відходами); розвиток електронних сервісів, що знижують необхідність фізичної присутності та паперового документообігу [2].

Цифрове громадянство в умовах цифрового міста допомагає створювати інклюзивне, прозоре та інтерактивне міське середовище, яке базується на активній участі мешканців, сучасних технологіях та ефективних управлінських рішеннях. Це забезпечує стійкий розвиток міста і підвищує комфорт його мешканців. Цифрове громадянство як ключовий компонент сучасного цифрового міста – це концепція, яка об'єднує використання технологій та активну участь громадян у цифрових процесах для забезпечення ефективного управління, розвитку інфраструктури та підвищення якості життя в міському середовищі. Цифрове громадянство в умовах цифрового міста допомагає створювати інклюзивне, прозоре та інтерактивне міське середовище, яке базується на активній участі мешканців, сучасних технологіях та ефективних управлінських рішеннях. Це забезпечує стійкий розвиток міста і підвищує комфорт його мешканців.

Цифрове громадянство займає ключову позицію в розвитку цифрового міста, оскільки воно визначає рівень залученості мешканців до управління, використання ресурсів та послуг, а також формує відповідальне ставлення до цифрової інфраструктури. Цифрове громадянство є інтегральною частиною концепції «розумного міста», де технології об'єднують мешканців, владу і бізнес для вирішення спільних завдань. Цифрове громадянство забезпечує доступ до платформ, через які мешканці можуть взаємодіяти з міською адміністрацією, пропонувати ініціативи, брати участь у громадських обговореннях і вирішувати локальні проблеми. Це механізм впровадження інноваційних рішень через інтеграцію даних, сервісів і інфраструктури для полегшення життя громадян. Мешканці стають активними учасниками міського управління завдяки використанню електронних сервісів (е-петиції, онлайн-голосування, платформи обговорень) [3].

Цифрові інструменти сприяють відкритості управління, доступу до інформації про міські ресурси, бюджет і послуги. Забезпечується рівний доступ до цифрових послуг для всіх мешканців, незалежно від їхнього соціального статусу чи місця проживання. Роль цифрового громадянства включає формування цифрової грамотності у мешканців, щоб вони могли ефективно використовувати технології для вирішення своїх повсякденних задач. Завдяки цифровому громадянству оптимізуються транспортні системи, енерговитрати, управління відходами та інші аспекти життєдіяльності міста. Громадяни вчаться захищати свої дані, дотримуватися етики у цифровому просторі та бути обережними до можливих загроз.

Цифрове громадянство відіграє роль посередника між мешканцями та цифровою інфраструктурою міста. Воно дозволяє забезпечити активну участь у суспільному житті, підвищує якість управління та сприяє створенню комфортного, безпечного та інноваційного середовища для всіх. Практичне значення цифрового громадянства у цифровому місті проявляється у створенні комфортних умов для мешканців, ефективному управлінні міськими процесами та розширенні можливостей для участі громади у житті міста, доступу до цифрових послуг.

Цифрове громадянство спрощує отримання міських послуг через онлайн-платформи, не лише підвищує комфорт мешканців, але й сприяє прозорості, ефективності управління, екологічності та безпеці цифрового міста. Це важливий інструмент для формування інклюзивного суспільства та розвитку інновацій. Цифрове громадянство як основа інтеграції мешканців у сучасне цифрове місто сприяє формуванню сталого розвитку цифрового міського середовища, ефективного функціонування сучасного міста, інтеграції технологій і суспільства в міському просторі. Тому цифрове громадянство в епоху смарт-міст є ключовим компонентом урбанізації [4].

Цифрове виживання стало основним атрибутом і основним механізмом людського життя, а проблема цифрового громадянства виникла як потребує часу. Мета дослідження – проаналізувати, як природні громадяни адаптуються до цифрового середовища, як вони реалізують свої права, приймають нові обов'язки та формують свою цифрову ідентичність у глобалізованому світі. Цифрові громадяни – це цифрове втілення та цифрове вираження природних громадян, які несуть громадянську ідентичність, права та обов'язки у цифровому суспільному житті. Дисбаланс між цифровими можливостями та технологічними можливостями призвів до того, що цифрові громадяни зіткнулися з дилемами інституційної дисоціації.

Це особливо проявляється у маргіналізації цифрових громадян у платформній архітектурі, уникненні цифрових громадян від алгоритмічного прийняття рішень та в об'єктах цифрових громадян – цифровий контроль, нездатність цифрових громадян до розширення технологічних можливостей, дегуманізація цифрових громадян у галузі технологічної раціональності тощо. Інституційна роз'єднаність цифрових громадян є серйозним викликом свободам і основним правам громадян, а також цінності демократії та верховенства закону.

Щоб усунути інституційну роз'єднаність цифрових громадян, посилити правовий захист прав цифрових громадян та зберегти справедливість у цифровому суспільстві, необхідно дотримуватися «орієнтованого на людину» принципу цифрового верховенства права, домогтися його легалізації та підтвердження та створити інклюзивний механізм спільного

управління цифровою демократією для підвищення рівня грамотності цифрових громадян. У сучасну епоху, що рухається інформаційною революцією, фізичні особи або окремі громадяни все частіше уявляють себе як «цифрові люди» або «цифрові громадяни».

В даний час реалізація цифрових прав стикається з багатьма труднощами та серйозними проблемами, що вимагає від людей серйозно ставитися до прав цифрових громадян», оскільки вони ставлять підтвердження особи та захист прав цифрових громадян на перший план. Завдяки глибокій інтеграції та розвитку мереж, цифровізації та інтелектуальних технологій людське суспільство вступило в цифрову епоху, в якій «все є цифровим і все можна вирахувати». В даний час дані, що вимірюються в бітах, швидко замінюють атоми і стають основним елементом людського суспільства. Обчислення більше не пов'язані тільки з комп'ютерами, вони визначають наше виживання» [1].

З формальної точки зору цифрове виживання – це, головним чином, новий спосіб для людей працювати, жити і вчитися в цифровому просторі, але по суті цифрове середовище вже всюди, і воно засноване на аналітичних перцептивних обчисленнях, об'єднаних у мережу.

Таким чином, цифрове виживання більше не є простим відображенням традиційного життя, а стало основним атрибутом та основним механізмом людського життя, що неминуче призведе до змін у ідентичності людини. Інформаційна революція змінила спосіб життя людей. Поведінка людей все частіше реалізується в Інтернеті, і щодня генерується велика кількість даних про ідентичність, дані про відносини, поведінкові дані, дані зображення, голосові дані тощо. Особиста інформація чи дані стають сировиною для застосування великих даних та штучного інтелекту, люди набули нової форми існування – цифрових людей» [3].

Завдяки прискореному розвитку нових технологій інтерфейси «мозок-комп'ютер» уможливили появу «кіборгів», цифрові технології створили «людину посередині», що стоїть за віртуальним зображенням, а «метасвіт» намагається інтегрувати існуючі інформаційні технології. На основі цього розробляється голографічний цифровий світ, паралельний фізичному світу для формування «цифрових особистостей». В результаті «самість відповідно фрагментується і децентралізується, залишаючи лише кілька автопортретів, заснованих на даних (або часткових автопортретів), заснованих на кількох базах даних та активованих відповідно до вибору, зручності, релевантності, доступності тощо. Це великий стрибок в історії людського розвитку, у результаті якого відбувся перехід від природних людей до цифрових людей, який може стати великим стрибком в історії людського розвитку.

Тема зосереджена на дослідженні феномена цифрового громадянства як нової форми суспільної ідентичності, яка виникає в результаті інтеграції людини у цифрове середовище. Вона охоплює ключові аспекти, пов'язані з тим, як особи реалізують свої громадянські права, виконують обов'язки та взаємодіють у цифровому просторі. Цифрова ідентичність – це уявлення людини про себе у цифровому середовищі, яке виражається через профілі в соціальних мережах, електронні пошти, цифрові підписи; цифрові паспорти, електронні сервіси державного управління. Цифрова ідентичність є продовженням фізичної, але вимагає окремого захисту через кібербезпеку та політики конфіденційності; права цифрового громадянина = це право на приватність і захист особистих даних; доступ до інформації, онлайн-освіти, державних і соціальних послуг; свобода вираження в інтернеті (з урахуванням етичних норм). Цифрові загрози включають кіберзлочинність, маніпуляцію громадською думкою, зловживання персональними даними, вимагають підвищення обізнаності та відповідальності серед цифрових громадян. Зростає роль електронного врядування, де громадяни взаємодіють з державними структурами через онлайн-платформи.

Обов'язки цифрового громадянина включають дотримання цифрової етики: уникання дезінформації, кібербулінгу, порушення авторських прав; відповідальне використання цифрових ресурсів; активна участь у цифровому житті суспільства: голосування онлайн, підтримка прозорих ініціатив, захист спільних інтересів. Цифрове суспільство є платформою, де громадяни, організації та уряди взаємодіють через інформаційні технології. Воно формує нові стандарти поведінки, соціальної взаємодії та управління, які потребують свідомого ставлення до питань етики, прав і безпеки. Зі зростанням цифрових технологій мільярди людей отримують доступ до інтернету, створюючи новий формат громадянства, яке не обмежується фізичними кордонами.

Список використаних джерел:

1. Communication from the Commission to the European Parliament and Council on establishing a European declaration on Digital Rights and Principles. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-puts-forward-declaration-digital-rights-and-principles-everyone-eu>
2. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Report on the stakeholder consultation and engagement activities Accompanying the document Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions Establishing a European Declaration on Digital rights and principles for the Digital Decade {COM(2022) 27 final. URL: [file:///C:/Users/LNV/Downloads/SWD_2022_14_1_EN_autre_document_travail_service_part1_Ojw9QnN1MBITr98ovrZu0oAN0g_82705%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/LNV/Downloads/SWD_2022_14_1_EN_autre_document_travail_service_part1_Ojw9QnN1MBITr98ovrZu0oAN0g_82705%20(1).pdf)

3. 2023. Report on the state of the Digital Decade. URL: file:///C:/Users/LNV/Downloads/Report20230929_Ai1lrJlev2WpY8hu8FDXtCIDfk_98641.pdf

4. Gramchuk, Marina, & Nikitenko, Vitalina. Present trends and prospects of smart city development. *Humanities studies* : Collection of Scientific Papers / Ed.V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2023. 14(91). P. 35–41.

УДК 316.77

ГРЕЧИХІНА СОФ'Я АРТУРІВНА,

магістрантка 1 курсу ОП «Діджитал соціологія» спеціальності 054 «Соціологія»
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)

КРОХМАЛЬ НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА,

к.філос.н., доцент, доцент кафедри філософії,
соціології та політології
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5585-6349>

ЦИФРОВЕ ГРОМАДЯНСТВО У СФЕРІ ГЕЙМІНГУ

Невпинний процес цифровізації охоплює всі сфери суспільної діяльності, що зумовило утворення поняття цифрового громадянства – етичного, безпечного та відповідального використання технологій, захист прав та інформації як власної, так і інших учасників віртуальної реальності. Одним із напрямів його поширення є геймінг.

Відеоігри сьогодні набули значення, як соціокультурний феномен, на рівні з театром, музикою й кінематографом. Окрім того, як і в інших «розважальних сферах», у геймінгу також є свої правила і закони, що діють у віртуальному просторі.

Відеоігри за своєю сутністю є продуктом, який користувач купує в продавця. Система покупки відбувається через програми на кшталт сучасних маркетплейсів (Rozetka, MakeUp.ua тощо), що об'єднують продукти від різних продавців, у даному випадку якими виступають компанії розробників. Таким чином відеогра виступає об'єктом правового регулювання, як комп'ютерна програма, що включає такі складові, як програмний код, аудіовізуальний ряд і геймплей. Залежно від кожної з них можна виділити різні підходи до правового регулювання [1, с. 43]:

- 1) надання відеоігрі охорони як комп'ютерній програмі;
- 2) підхід з розмежуванням;
- 3) надання відеоігрі охорони як аудіовізуальному твору.

Цифрове громадянство у геймінгу передбачає дотримання законів і правил, пов'язаних із використанням технологій та перебування в Інтернеті, тобто правове регулювання у сфері геймерства. Суд Європейського Союзу визначає відеоігри як «складний продукт, що складається не лише з комп'ютерної програми, але й з графічних і звукових елементів, які, хоча й зашифровані комп'ютерною мовою, мають власну творчу цінність» [2]. Тобто цифрове громадянство передбачає повагу до інтелектуальної власності у геймерстві, до прав гравців, повагу один до одного тощо.

Також варто зазначити, що власне у відеоігри присутні умови користування, із якими погоджується гравець перед початком використання продукту. Зазвичай вони передбачають заборону на розповсюдження матеріалів нелегальним шляхом, що також називають «піратством». Існування попиту на «зламани» ігри, що можна завантажити безкоштовно, породжує необхідність узгодженого правового регулювання в даній сфері. Необмежений доступ до будь-якої платної гри є спокусливим для користувача, що радше зекономить, оскільки в Україні ще не встановлено відповідних механізмів, що контролювали б порушення прав інтелектуальної власності. У результаті відповідальність стосується скоріше моральності, поваги до розробників і бажання підтримати їх, де гарним прикладом є нещодавній реліз “S.T.A.L.K.E.R. 2: Серце Чорнобиля», створеної українською приватною компанією GSC Game World – Україна посіла друге місце за кількістю передзамовлень, поступаючись США.

Євросоюз є більш прогресивним у питанні захисту прав на інтелектуальну власність: цивільна відповідальність включає компенсацію збитків, яка може бути розрахована відповідно до потенційного прибутку, втраченого через піратство; кримінальна відповідальність у серйозних випадках (наприклад, комерційне піратство) може передбачати значні штрафи або навіть ув'язнення.

Отже, сучасна сфера геймінгу є середовищем, в якому активно розвивається цифрове громадянство, що характеризується: широким доступом до технологій та розвитком навичок користування ними; формуванням ефективного інтернет-спілкування, що ґрунтується на повазі до співрозмовника та відповідної ввічливої поведінки; розвитком ІТ-права, що регулює права та обов'язки геймерів, права інтелектуальної власності, дотримання законів тощо.

Список використаних джерел:

1. Улітіна О., Якуша Є. Відеогра як об'єкт авторського права в креативних індустріях: іноземний досвід. *Вісник НТУУ «КПІ»*. 2023. № 4(60). С. 40–46.
2. Court of Justice of the European Union. Judgment in Case C-355/12 Nintendo and Others v PC Box Srl and Others. Люксембург, 2014. 2 с. URL: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-01/cp140009en.pdf> (дата звернення: 08.11.2024).

КИВЛЮК ОЛЬГА ПЕТРІВНА,

д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософії та психології
Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Київ, Україна)
E-mail: panyolga@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7900-9299>

ВОРОНКОВА ВАЛЕНТИНА ГРИГОРІВНА,

д.філос.н., проф., завідувач кафедри управління та адміністрування
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0719-1546>

НІКІТЕНКО ВІТАЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА,

д.філос.н., проф., проф. кафедри управління та адміністрування
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: vitalina2006@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9588-7836>

**ЦИФРОВЕ ГРОМАДЯНСТВО ЯК КОНЦЕПЦІЯ
ТА СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СУСПІЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

Система цифрової ідентифікації громадян містить нормативний зміст, такий як права та обов'язки. Особистість завжди була одним із фундаментальних питань права. У римському праві стандартом для визначення того, чи володіє біологічна особа правосуб'єктністю, є різні «статуси» людини, такі як статус вільної людини, статус громадянина, а також «шлюбні цензи» та «угоди» щодо набуття сімейних прав та прав власності. Без підтримки ідентичності люди не можуть здійснювати значну соціальну діяльність і отримувати розвиток, на який вони заслуговують.

Найголовніше юридичне значення ідентичності можна охарактеризувати як унікальність чи індивідуальність людини, яка визначає його як конкретну особу і тим самим відрізняє його від інших осіб. Але це ще не все, що означає ідентичність у законі. Деякі вчені вважають, що ідентичність у сучасному праві має два значення: у сенсі особистих відносин та у сенсі ідентифікації та визнання. Останнє також часто виражається

як особиста ідентичність. Як свідчить аналіз, правова ідентичність вже давно вийшла за межі значення ідентифікації, тому включає визначення таких цінностей, як визнання.

Як інтегрована правова ідентичність, цифрове громадянство не тільки включає сенс ідентифікації та визнання, воно пов'язане з людською гідністю, свободою, правами і розвитком. Цифрове громадянство – це концепція, а також інститут, який потрібно створювати у конкретному контексті, а саме контексті настання ери штучного інтелекту. Побудову цифрового громадянства як інституту в епоху штучного інтелекту необхідно прискорити. У березні 2023 року Білл Гейтс у статті «Ера штучного інтелекту розпочалася: штучний інтелект, який можна порівняти з революцією смартфонів та Інтернету» зазначив, що ера штучного інтелекту настала. Штучний інтелект став основною технологією і основним полем битви глобальної промислової конкуренції. Людське суспільство почало вступати в епоху штучного інтелекту. Чи то з погляду соціального розвитку людини чи індивідуального розвитку, будівництво цифрового громадянства має бути прискорене.

Цифрове громадянство – це розвинена форма цифрової ідентичності фізичної особи, що відповідає певним ціннісним та функціональним критеріям. Його створення не може бути реалізовано за допомогою однієї технології, системи або специфікації, це величезний системний проєкт, який включає широкий спектр речей і поступово просувається. Це передбачає трансформацію низки концепцій, систем та норм. Громадянство – це пасивне та активне членство людини в національній державі з певними універсальними правами та обов'язками». Це також «цифрове громадянство», основний зміст якого включає поняття. «ідентичності». Якщо цифрове громадянство – це лише « картування » традиційного громадянства в цифровій сфері, то для реалізації різних цінностей і функцій традиційного громадянства на цифровому рівні необхідно використовувати технічні засоби. Тому цифрове громадянство є насправді об'єктом, який необхідно створювати в конкретному контексті. Технологічне середовище в епоху штучного інтелекту зазнало фундаментальних змін. Тому такі вирази, як «цифрове громадянство» необхідно поєднувати з конкретними технічними технологіями та рішеннями, щоб визначити їхню конотацію.

Цифрова трансформація громадянства означає те, що громадянство реагує на середовище, що змінюється, конкретний зміст якого слід визначити. Технічно «ідентичність» – це набір атрибутів, пов'язаних із сутністю». У міру вдосконалення технологій та систем об'єкти цифрової ідентифікації поступово розширюються до ширшого кола, включаючи людей, комп'ютери, інтелектуальні пристрої, роботів, установи, природні об'єкти

та навіть конкретні форми даних. Щоб цифрову особу було розпізнано і прийнято, вона повинна використовувати певні форми «цифрових уявлень». Цифрове уявлення – це матеріальна форма цифрової ідентичності, електронний набір даних, який представляє об’єкт та його атрибути, властивості чи характеристики. Деякі дослідження узагальнюють зміст «п’ять А»: автентифікація, авторизація, адміністрування, аудит та аналітика, що характеризують опис цифрової ідентичності. Цифрове громадянство – це цифрова ідентичність

Цифрове громадянство у контексті розвитку штучного інтелекту (ШІ) є не лише концепцією, але й новою формою соціального інституту, яка забезпечує адаптацію суспільства до викликів і можливостей, що надаються цифровими технологіями. У цьому випадку ШІ виступає як інструмент, середовище та каталізатор для трансформації громадянських прав, обов’язків та соціальної взаємодії в умовах цифрової епохи.

Концепція цифрового громадянства визначається як участь індивідів у цифровому житті суспільства через: 1) цифрову ідентичність – персональні дані та їх відображення у цифровому просторі; 2) цифрові права – право на приватність, доступ до технологій, свободу слова онлайн; 3) цифрові обов’язки – відповідальність за етичне використання технологій, захист цифрових даних, дотримання правил кібербезпеки.

Цифрове громадянство як інститут формує нові соціальні норми, стандарти поведінки та управління у цифровому середовищі. Воно має такі характеристики: 1) правове регулювання – адаптація законодавства до захисту прав громадян у цифровій сфері; 2) цифрова етика – визначення етичних стандартів у використанні ШІ та цифрових технологій; 3) інклюзивність – забезпечення доступу до технологій усім верствам населення.

ШІ значно трансформує концепцію та інститут цифрового громадянства та включає автоматизація громадянських прав та обов’язків, так як завдяки ШІ можливі автоматизовані процеси, наприклад, онлайн-голосування, управління соціальними послугами чи персоналізоване навчання. В той же час ШІ створює нові виклики, такі як маніпуляція даними, порушення конфіденційності, дискримінація в алгоритмах. Громадяни повинні бути обізнаними у принципах роботи ШІ, щоб розуміти вплив алгоритмів на їх права та обов’язки. Цифрове громадянство в епоху штучного інтелекту є невід’ємною частиною трансформації суспільства, де люди, технології та соціальні інститути взаємодіють у нових формах. Важливо розвивати правове, етичне та освітнє середовище, яке дозволить громадянам відповідально користуватися можливостями ШІ та захищати свої права у цифровому світі. Цифрове громадянство сприяє розширенню каналів для участі людей у розвитку технологій та промисловості штучного

інтелекту. Здорова участь може допомогти запобігти порушенню штучним інтелектом людських цінностей та сформувати технічне та нормативне середовище, що сприяє індивідуальному розвитку. Побудова цифрового громадянства може допомогти штучному інтелекту відповідати людським цінностям і створити технологічне середовище, більш сприятливе для розвитку людей. Штучний інтелект – це соціотехнічна технологія, що означає, що на ШІ впливають соціальна динаміка та поведінка людини, а її ризики та вигоди можуть виникати внаслідок взаємодії технічних аспектів із соціальними факторами. Оскільки великі моделі все глибше залучаються до соціальних мереж, пошукових систем і різних додатків, дані, що генеруються Інтернетом, можуть відхилитися від справжніх комунікативних характеристик людей і навіть викликати відхилення штучного інтелекту від людських цінностей.

Список використаних джерел:

1. Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, & Андрюкайтене Регіна. Еволюція від активного відповідального громадянства до цифрового в контексті критичного мислення: досвід країн ЄС. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2023. 14(91). P. 23–34.
2. Кивлюк О. П., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Цифрові права людини як вираження цифрових атрибутів: соціально-філософське обґрунтування. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : ТОВ Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація». 2023. Випуск 44(4–6). 136 с. С. 7–22.
3. Vitalina Nikitenko, Valentyna Voronkova, Olga Kyvliuk, Oleksenko Roman, Valeriia Suhenko. Philosophical reflection on artificial intelligence and its impact on the development of society, human, and education. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2024. 19(96). P. 67–76
4. Коломоець Тетяна, Верлос Наталя, Нікітенко Віталіна Воронкова Валентина, Цифрові права в умовах розвитку штучного інтелекту та глобалізації: виклики та можливості. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2024. 19(96). P. 207–217.

КРОХМАЛЬ НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА,

доцент кафедри філософії, соціології та політології, кандидат філософських наук,
доцент

Державний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5585-6349>

**ЦИФРОВЕ ГРОМАДЯНСТВО ЯК СКЛАДОВА
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Поширення соціальної відповідальності в усіх сферах суспільного життя та на усіх рівнях соціальної організації свідчить про поступове розуміння як окремими членами суспільства, так і суспільством в цілому необхідності усвідомленого ставлення до себе та інших, до свого місця у структурі суспільства, до навколишнього і соціального оточення тощо. Соціальна відповідальність як елемент системи соціального контролю виступає регулятором поведінки людини, групи, спільноти [1, с. 80] на основі визначених соціальних норм, приписів, традицій, звичаїв, здорового глузду, визначаючи необхідні правила поведінки, реалізуючись через соціальні ролі.

Соціальна відповідальність поширюється на різних рівнях структури суспільства як вертикально (суспільство – громади – людина; держава – регіон – громадянин; економіка – організація/підприємство (роботодавець) – працівник), так і горизонтально (суспільство – держави – економіка; громади – регіони – організації/підприємства (роботодавці); людина – громадянин – працівник) [1, с. 82].

Бурхливий розвиток цифрових технологій останнім десятиріччям, їх поширення та впровадження в усі сфери життя суспільства, вимагає від останнього розширення характеристик соціальної відповідальності на онлайн-середовище, коригування системи соціального контролю, яка б враховувала концепцію цифрового громадянства.

Врахування цифрового громадянства в соціальній відповідальності в онлайн-середовищі передбачає:

формування на усіх рівнях структури суспільства як вертикально, так і горизонтально електронних стандартів поведінки та процедур, що доповнювали б соціальну відповідальність;

врахування при електронному обміні інформацією та онлайн спілкуванні відповідального ставлення до співрозмовника, його інтересів, цілей (індивідуальних, професійних, комерційних та ін.), прояву емпатійності та відповідної реакції з його боку;

відповідальне ставлення на усіх рівнях структури суспільства як вертикально, так і горизонтально до поєднання реального світу з електронною участю у житті суспільства з урахуванням системи соціального контролю, соціальних норм, етичних принципів тощо;

імплементация у систему прав, свобод і обов'язків людини (громадянина, працівника), громади, організації (підприємства), групи, спільноти, що гарантуються державою та захищаються суспільством, прав, свобод та обов'язків, що поширюються на кожного у цифровому світі;

розширення меж відповідальності за рахунок усвідомленого ставлення до інших та розуміння власних обов'язків перед собою та іншими, що проявляються в цифровому праві (ІТ-праві) – конкретизация відповідальності за дії, вчинки та онлайн-злочини в цифровому світі;

усвідомлене ведення електронної комерції з урахуванням відповідального та безпечного використання цифрових технологій в бізнесі, поваги при веденні комерційної діяльності до підприємців, партнерів, конкурентів, клієнтів та інших виробників і споживачів;

навчання соціальної відповідальності у процесі соціалізації та здобуття освіти, що повинно поєднуватися з процесом навчання, вивчення та використання цифрових технологій, навчанням цифровому етикету, що формує поведінку в Інтернеті і навпаки;

на рівні людини – громадянина – працівника усвідомлення необхідності свого фізичного благополуччя у цифровому світі, його безпеки, отримання гарантій безпеки та одночасно розуміння і формування механізму самозахисту, електронних запобіжних заходів для гарантів безпеки, свідоме ставлення до цифрового світу, цифрових технологій, цифрового контенту тощо.

Отже, цифрове громадянство є складовою соціальної відповідальності, що доповнює її у цифровому світі та формує основу для її подальшого розвитку в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Denys Svyrydenko, Nataliia Krokhmal, Lesya Chervona. Social Responsibility as a Basis for Implementing the Goals of Sustainable Development in the Context of the COVID-19 Pandemic. *Philosophy and Cosmology*. 2023. Volume 30. P. 77–87. DOI: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/30/7>

МИРОШНИЧЕНКО СЕРГІЙ АРКАДІЙОВИЧ,

старший викладач кафедри менеджменту та інноваційних технологій
соціокультурної діяльності

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
(м. Київ, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8691-4158>

**ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦИФРОВОГО
ГРОМАДЯНСТВА В УПРАВЛІНСЬКУ ОСВІТУ МЕНЕДЖЕРА
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Сьогодні, в інформаційну добу і стрімкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій майже у всі сфери життєдіяльності суспільства, особливої актуальності набувають концепції місця людини в цифровому просторі. Однією з таких є концепція цифрового громадянства.

Розглянемо ключові поняття цієї концепції, а також можливості її поведінкових моделей у практичній підготовці менеджерів соціокультурної діяльності.

Як зазначає К. Бемфорд-Бітті, термін цифрове громадянство «використовується для опису відповідального та етичного використання технологій, особливо в онлайн-просторах. Він охоплює широкий діапазон поведінки, від поваги до інших в Інтернеті, захисту особистої інформації та відмови від створення та поширення шкідливого вмісту» [1]. Авторка зазначає також, що концепція цифрового громадянства охоплює широкий спектр способів поведінки, які необхідно враховувати при використанні цифрових технологій (комп'ютери, Інтернет і цифрові пристрої для взаємодії з суспільством). По-перше, це «розуміння того, як користуватися Інтернетом безпечно, етично та відповідально», що «охоплює всі елементи цифрового життя, включаючи онлайн-безпеку до правильного типу цифрового спілкування та відповідального використання соціальних мереж» [1]. По-друге, цифрове громадянство передбачає також і створення позитивної онлайн-спільноти – тобто мова про «повагу до інших і пропагування культури доброти, емпатії та взаємної поваги в Інтернеті» [1]. По-третє, цифрове громадянство є важливим для успіху в кар'єрі – в «епоху технологій роботодавці все частіше шукають людей, які добре розуміються на цифрових технологіях і можуть використовувати їх ефективно та відповідально. Практикуючи належне цифрове громадянство,

люди можуть розвивати навички та знання, необхідні для успіху на цифровому робочому місці» [1]. І, по-четверте, «цифрове громадянство є важливим для демократії», що обґрунтовується наступним чином: «оскільки все більше інформації поширюється в Інтернеті, важливо, щоб люди могли розрізнити надійні та ненадійні джерела інформації» [1].

Узагальнено концепція цифрового громадянства може бути представлена такими поняттями [2]:

- відповідальна поведінка – дотримання етичних стандартів та поважне поводження у всіх своїх онлайн-взаємодіях;
- онлайн безпека – пріоритет своєї особистої безпеки і безпеки даних для захисту від кіберзагроз;
- інформаційна грамотність – володіння навичками критичного оцінювання онлайн-контенту з метою розрізнити надійні та ненадійні джерела інформації;
- усвідомлення кібербулінгу – розуміння важливості поваги та емпатії до інших у мережі, публічно виступаючи проти кібербулінгу з метою створення культури доброти і розуміння в цифровому середовищі;
- захист приватності – усвідомлення інформації, яку громадяни розкривають в інтернеті, і вживання заходів для захисту своїх особистих даних.

Важливим для розуміння можливостей концепції цифрового громадянства у практичній підготовці менеджерів соціокультурної діяльності є, на наш погляд, «9 елементів цифрового громадянства», що визначені Майком Рібблом та Джерардом Бейлі [3]. Співставимо визначені дослідниками елементи з умовами української дійсності.

1. Цифровий доступ. – передбачає, що кожен повинен мати доступ до технологій та Інтернету. Проте, реалії сьогоденного життя в умовах воєнного стану, що супроводжується певним обмеженням повноцінної життєдіяльності – повітряні тривоги, що унеможливають проведення занять в аудиторіях, стабілізаційні відключення електроенергії тощо – свідчать про те, що не всі мають доступ до технологій (комп'ютеру, смартфону чи доступу до Інтернету). Відповідно, завдання викладачів – надати відповідні альтернативи, щоб у майбутньому, коли зміняться умови, підготувати студентів до цифрового життя.

2. Цифрова комерція – передбачає важливість вирішувати питання безпеки, які пов'язані з використанням грошей у цифровому світі. У контексті управлінської освіти менеджерів соціокультурної діяльності це може передбачати навчання студентів про різні кар'єрні шляхи, які вони можуть обрати в майбутньому, наголошуючи на важливості відповідального та безпечного використання технологій. Маємо на увазі, що однією

з сфер професійної зайнятості може бути і підприємницька (наряду з освітньо-науковою, рекреаційною, дозвіллевою). А розуміння того, як працює електронна комерція, є обов'язковим як для споживачів, так і для потенційних підприємців.

3. Цифровий зв'язок – передбачає, що Інтернет-спілкування має бути поважним і ефективним. Проте, онлайн-спілкування є настільки поширеним, що іноді студенти забувають, що вони роблять це у віртуальному просторі, і ця обставина часто призводить до непорозуміння. А тому важливим вбачається навчання емпатії і відповідним реакціям для забезпечення кращої онлайн-взаємодії між користувачами Інтернету.

4. Цифрова грамотність – передбачає здатність розрізняти справжній і підроблений контент, який може мати негативний вплив на життя людини. У контексті управлінської освіти менеджерів соціокультурної діяльності це може передбачати навчання студентів критичному мисленню. Існує багато прийомів розвитку навичок критичного мислення щодо аналізу та оцінки інформації з Інтернету. Цікавим вбачається підхід авторів «9 елементів цифрового громадянства» [3] щодо оцінки інтернет-джерел. Автори зазначають, що процес критичного оцінювання завжди передбачає розуміння того як визначити упередження; як оцінити докази; як розпізнати мету онлайн-контенту та як відрізнити безпечний контент від небезпечного.

5. Цифровий етикет – передбачає, що поведінка в Інтернеті має бути ввічливою та відповідною. Це не тільки про спілкування. У професійній підготовці менеджерів соціокультурної діяльності цей елемент розкривається через поняття академічної доброчесності. Підготовка до семінарських занять, написання рефератів, доповідей, підготовка наукових робіт (статей, курсових, дипломних) – все це передбачає пошук та використання різноманітних джерел інформації (і електронних у тому числі). Відповідно, коректне зазначення цих джерел та вміле їх використання (дотримання правил цитування, наприклад) – і формує їхню поведінку. Тобто їх онлайн-ставлення відображається в реальному світі і навпаки.

6. Цифрове право – передбачає дотримання законів і правил, пов'язаних із технологіями та Інтернетом. Як зазначають автори «9 елементів цифрового громадянства»: «цифрове право стосується законних прав і обмежень, які регулюють використання технологій. Щоб запобігти будь-якому виду онлайн-злочинів, незалежно від того, наскільки серйозні, студенти як цифрові громадяни повинні знати закон і його застосування до них зокрема» [3]. У професійній підготовці менеджерів соціокультурної діяльності цей елемент проявляється у розумінні студентами граничного відсотку плагіату у кваліфікаційній роботі (дипломі), перевищення якого

позбавляє їх права допуску до її захисту. Комісія з академічної доброчесності факультету (чи інституту), керуючись положенням про організацію навчального процесу закладу вищої освіти, визначає цей відсоток самостійно і доводить до відома студентів заздалегідь.

7. Цифрові права та обов'язки – передбачає наявність певних прав та обов'язків під час використання технологій та Інтернету. Проте, однією із особливостей Інтернету є те, що його також можна використовувати для шкідливих цілей, наприклад, кіберзалякування. Боротьба з цим негативним явищем передбачає притягнення до відповідальності за дії користувача та прохання інформувати про будь-які порушення у віртуальному середовищі. Ми свідомі того, що елементи тиску і маніпуляції можуть бути присутні у взаємодії викладача і студентів. Переконані, що для зменшення таких негативних явищ взаємодії, важливим є відповідальне ставлення викладача до ведення електронного журналу з дисципліни, у якому відображені не тільки бали студентів, але і пропуски занять. Об'єктивна картина успішності студента, що відображена в електронному журналі – чітке відображення цифрових прав і обов'язків учасників навчального процесу.

8. Цифрове здоров'я та обізнаність – передбачає знання про потенційні ризики для здоров'я, пов'язані з використанням технологій. В управлінській освіті менеджерів соціокультурної діяльності цей елемент має проявлятися у тому, що, по-перше, студентів слід навчити захищати себе та інших від потенційної шкоди; по-друге навчити просити допомоги, якщо вони її потребують.

9. Цифрова безпека – передбачає вживання заходів для захисту своєї онлайн-безпеки та конфіденційності. Одним із аспектів цього елементу є знання про можливі атаки шкідливих програм. В управлінській освіті менеджерів соціокультурної діяльності реалізація елементу цифрової безпеки припускає використання надійного програмного забезпечення, що супроводжує навчальний процес. Маємо на увазі платформи Moodle, Classroom.google, а також сервіси Zoom та Meet.google.

Таким чином, використання в управлінській освіті менеджерів соціокультурної діяльності 9-ти елементів цифрового громадянства є можливим і цілком реальним.

Список використаних джерел:

1. Vamford-Beattie С. Як виховати відповідальних цифрових громадян. *Kidslox*. [Електронний ресурс]. URL: <https://kidslox.com/ua/guide-to/digital-citizenship-for-kids/> (дата звернення: 15.11.2024).

2. Цифрове громадянство. *Vpnunlimited* : веб-сайт. URL: www.vpnunlimited.com/ua/help/cybersecurity/digital-citizenship (дата звернення: 15.11.2024).

3. The 9 elements of digital citizenship your students need to know. *Cypherlearning* : веб-сайт. URL: www.cypherlearning.com/resources/infographics/academia/the-9-elements-of-digital-citizenship-your-students-need-to-know (дата звернення: 15.11.2024).

УДК 811.161.2'27:[316.61:172]:004

ПСТУХОВА ОЛЬГА ВАСИЛІВНА,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: olchik7701@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4982-1905>

МЕРЖИНСЬКИЙ ЄВГЕНІЙ КОСТЯНТИНОВИЧ,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: merginskiy@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4372-889X>

ГЛУЩЕВСЬКА ВАЛЕРІЯ В'ЯЧЕСЛАВІВНА,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, Україна)
E-mail: glushevskaja@gmail.com

**МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГРОМАДЯНИНА
В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ЗМІН**

Актуальність теми. У період глобальних цифрових змін мова стає не лише інструментом комунікації, але й важливим елементом формування соціально відповідального громадянина. Цифровізація суспільства вимагає від громадянина не тільки володіння новими технологіями, але й здатності до етичного використання цифрових інструментів, захисту особистої інформації та участі в громадському житті. Тож мова відіграє центральну роль у цьому процесі, оскільки вона є основою для доступу до цифрових ресурсів, збереження культурної ідентичності та розвитку соціальної відповідальності в умовах глобалізованого інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень показує, що в Україні питанням цифровізації суспільства і ролі мови у формуванні цифрової грамотності та

соціально-відповідального громадянина приділяється належна увага. Так, наприклад, Олександр Пономарів, професор, соціолог і філософ, у своїх працях досліджує роль мови в суспільних процесах, зокрема в цифровій комунікації [4], Тетяна Шевченко, дослідниця в галузі мовної політики та комунікації, вивчає, як онлайн-комунікація та соціальні медіа змінюють мовні практики та ставлення громадян до етики цифрової взаємодії, а Оксана Шевченко, дослідниця в галузі лінгвістики, працює над вивченням ролі мови в освітньому процесі в умовах цифрової трансформації, зокрема в контексті використання новітніх цифрових платформ тощо. Незважаючи на чималу кількість публікацій, зауважуємо на тому, що питанню використання мови як інструменту у формуванні соціально-відповідального громадянина в цифрову епоху все ж недостатнього приділено уваги.

Метою дослідження є визначення ролі мови як інструменту формування соціально відповідального громадянина в умовах цифрових змін, а також вивчення механізмів її впливу на поведінку та ціннісні орієнтири індивіда в сучасному цифровому середовищі.

Основні положення. Як відомо, мова глибоко впливає на формування світогляду індивіда, оскільки вона не лише є засобом спілкування, а й визначає спосіб осмислення та інтерпретації навколишньої реальності. В умовах цифрових змін цей вплив посилюється, оскільки технології змінюють способи комунікації, доступу до інформації та соціальної взаємодії. Ось кілька ключових аспектів того, як мова впливає на світогляд індивіда в цифрову епоху:

1. *Мова формує спосіб мислення.* Основним інструментом, через який люди сприймають світ є мова. Те, як ми говоримо і думаємо, залежить від того, які концепти та категорії є в нашій мові. В умовах цифрових змін це може стати ще більш виразним, оскільки нові терміни та поняття, що виникають завдяки розвитку технологій, формують нові уявлення про реальність. Наприклад, терміни як «штучний інтелект», «віртуальна реальність», «блокчейн» визначають те, як ми розуміємо технології та їх роль у світі. Ці нові терміни мають не лише технічний, а й культурний та соціальний контекст, який впливає на те, як люди оцінюють цифрові зміни та їх наслідки.

2. *Мова як канал для доступу до знань.* Цифрові технології змінили способи доступу до інформації. Інтернет, соціальні медіа, онлайн-курси – усі ці платформи дають можливість отримати знання, але доступ до них часто обмежений мовними бар'єрами. Багато онлайн-ресурсів, наукових публікацій, технічних матеріалів є доступними переважно англійською мовою. Це створює нерівність у можливості доступу до новітніх знань

і технологій, що, в свою чергу, може впливати на світогляд індивіда, який опиняється поза цими можливостями. Таким чином, знання в глобальному цифровому середовищі часто стають доступними тільки тому, хто володіє цією мовою.

3. *Мова у віртуальних просторах і світах.* Розвиток віртуальних світів, онлайн-ігор та віртуальної реальності також суттєво впливає на формування світогляду. Віртуальні простори, як і соціальні медіа, мають свої специфічні мовні структури, правила комунікації та навіть культуру. Як люди взаємодіють у цих світах, залежить від мовних умовностей і можливостей. Наприклад, віртуальні світи мають свої мови або інтерфейси, які визначають, як ми можемо взаємодіяти з ними. Людина, яка активно залучається до таких світів, може формувати свій світогляд через досвід, отриманий у цих цифрових просторах.

4. *Мова і демократія в умовах цифрових змін.* Мова також є важливим інструментом для участі в громадському житті в умовах цифрових змін. Інтернет і соціальні мережі стали новими платформами для політичних, соціальних та громадських дискусій. Термінологія, яка використовується в таких дискусіях, може сприяти формуванню або обмеженню громадянської активності. Використання мови для поширення ідей, організації протестів, створення петицій чи участі в громадських кампаніях дозволяє індивіду визначати свою позицію в суспільстві. Однак, це також може призвести до маніпуляцій або розповсюдження дезінформації, що суттєво впливає на громадське сприйняття подій.

5. *Мова впливає на соціальні взаємодії.* В умовах цифрових змін мова стала ще важливішим елементом у формуванні соціальних зв'язків і ідентичностей. Соціальні мережі, блоги, форуми та інші онлайн-платформи створюють нові форми комунікації, де мова використовується не тільки для передачі інформації, але й для вираження думок, емоцій і належності до певних спільнот. Вебкультура, меми, хештеги і нові цифрові жаргони стають важливими елементами сучасної комунікації. Це змінює структуру мовної комунікації, сприяючи її швидкості та доступності. Мова в цифровому просторі адаптується до нових умов і стає більш зручною для користувачів, що може призвести до зміни мовних норм. Людина, що бере участь у цих формах комунікації, часто не тільки обмінюється інформацією, але й визначає свій світогляд через мову, яку вона використовує.

6. *Збереження культурної ідентичності.* Цифровізація може сприяти збереженню та розвитку мовної спадщини. Використання цифрових технологій для збереження, перекладу та поширення мовних ресурсів дозволяє зберегти рідні мови, особливо у глобалізованому світі, де домінують кілька основних мов, зокрема англійська. Мова в контексті цифрових

технологій також дозволяє зберігати культурну ідентичність і традиції, через створення цифрових бібліотек, культурних архівів тощо. Отже, важливо підтримувати цифрові ініціативи, які сприяють збереженню рідних мов, щоб забезпечити їх доступність для майбутніх поколінь і зберегти культурну спадщину.

7. *Мова як інструмент розділення і єдності.* Мова в цифрову епоху також може бути інструментом як для об'єднання, так і для розділення. Глобалізація й цифровізація дозволяють людям з різних куточків світу обмінюватися ідеями та думками, але в той же час існують мовні бар'єри, які можуть створювати певні розриви в доступі до інформації та участі в глобальних процесах. Деякі мови стають домінуючими в цифровому просторі (наприклад, англійська), тоді як інші мови меншості та національні мови стикаються з загрозою зникнення або можуть залишатися маргіналізованими. Звичайно, що це може впливати на світогляд індивіда, оскільки той, хто не має доступу до певної мовної групи або контексту, може відчувати себе виключеним з важливих інформаційних потоків.

Висновки та рекомендації для подальших досліджень. Мова має критичне значення в умовах цифрових змін, оскільки вона не тільки є інструментом комунікації, але й активно формує світогляд людини. Мова впливає на те, як ми мислимо, отримуємо знання, взаємодіємо в соціальних мережах і як визначаємо свою громадянську та культурну ідентичність. У цифрову епоху нові терміни та концепти, що виникають завдяки технологічним змінам, сприяють формуванню нових уявлень про реальність. Це визначає способи мислення індивіда та впливає на його ставлення до технологій та цифрових змін. Однак із розвитком цифрових технологій виникають нові виклики, зокрема мовні бар'єри та нерівність у доступі до інформації. У майбутньому важливо підтримувати та розвивати цифрові технології перекладу та штучного інтелекту для подолання мовних бар'єрів, що сприятиме рівності у доступі до знань і глобальній комунікації.

Подальше дослідження мови як інструменту формування соціально-відповідального громадянина в епоху цифрових змін дозволить краще зрозуміти, як цифрове середовище змінює мовні структури, соціальні зв'язки і ідентичності користувача.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія / В. Г. Воронкова, В. О. Нікітенко. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 460 с.

2. Герасимович В. А., Герасимович М. В., Коваль В. В. Роль мовленнєвої культури в процесі соціальної комунікації в умовах цифровізації. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/part_2/19.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

3. Осадча Л. Вплив віртуальної комунікації на мовну картину світу (на прикладі webenglish). *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2023. Том 6. С. 45–50.

4. Пономарів О. Д. «Українська мова у вихованні та навчанні» URL: <https://kpi.ua/901-3> (дата звернення: 04.11.2024).